

Strasbourg, 14.11.2017
COM(2017) 673 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Krepitev evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture

Prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu, 17. novembra 2017

Krepitev evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture

Prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu, 17. novembra 2017

„Izobraževanje in kultura sta ključna za prihodnost, tako za posameznika kot za celotno Unijo. Omogočata nam, da okoliščine preoblikujemo v priložnosti, spremenimo ogledala v okna, in ukoreninjamo zavest o tem, kaj pomeni biti Evropejec v vsej svoji raznolikosti. Ko se bodo evropski voditelji ta teden sestali v Göteborgu, moramo izkoristiti priložnost in zagotoviti, da bosta izobraževanje in kultura gonilo za ustvarjanje delovnih mest, gospodarsko rast, socialno pravičnost in enotnost“.

(Predsednik Juncker, 14. novembra 2017)

„EU ni popolna, je pa najboljše orodje, ki ga imamo za spoprijemanje z novimi izzivi, s katerimi se srečujemo. EU mora zagotavljati ne le mir in demokracijo, temveč tudi varnost naših ljudi. Bolje mora služiti njihovim potrebam in želim po svobodnem življenju, študiju, delu, gibanju in blaginji po vsej naši celini, prav tako pa jim mora omogočiti, da bodo imeli koristi od evropske kulturne dediščine.“

(Izjava iz Bratislave, 16. septembra 2016)

„Želimo Unijo, v kateri bodo imeli državljani nove priložnosti za kulturni in socialni razvoj ter ekonomsko rast. [...] „[...] prizadevali [si bomo] za Unijo, kjer bodo mladi deležni najboljše izobrazbe in usposabljanja ter bodo lahko študirali in našli zaposlitev po vsej celini; Unijo, ki bo ohranjala našo kulturno dediščino in spodbujala kulturno raznolikost.“

(Rimska izjava, 25. marca 2017)

Razprava o prihodnosti Evrope je v polnem zamahu. Evropska komisija je začela to razpravo marca 2017 z objavo bele knjige¹. Predsednik Juncker je v svojem govoru o stanju v Uniji leta 2017² opredelil svoje poglede za **enotnejšo, močnejšo in bolj demokratično Unijo** in predstavil načrt do srečanja voditeljev v mestu Sibiu, ki ga je medtem predsednik Tusk sklical za 9. maj 2019, kjer naj bi se sprejele nadaljnje odločitve o prihodnosti Evrope, ki se bodo pripravile v okviru razprav, kot je določeno v agendi voditeljev³.

Eno od ključnih vprašanj za razpravo in sprejetje odločitev zadeva **socialno razsežnost Evrope**. Komisija je predstavila poseben dokument z razmislekom⁴, ki opredeljuje pomembne dosežke v Evropi. V Evropi najdemo najbolj enakopravne in vključujoče družbe na svetu, z visoko pričakovano življenjsko dobo (v povprečju 80,7 let), in trdne sisteme socialne zaščite, ki so pomagali prebroditi gospodarsko krizo. Stopnje brezposelnosti se znižujejo (septembra 2017 je stopnja dosegla 7,5 %, kar je najnižja zabeležena stopnja od novembra 2008), se pa bistveno razlikujejo med državami in 18,4 milijona ljudi je še vedno brezposelnih, od tega 3,7 milijona mladih. Hkrati 40 % evropskih delodajalcev poroča, da

¹ COM(2017) 2025.

² https://ec.europa.eu/commission/state-union-2017_sl

³ <http://www.consilium.europa.eu/sl/policies/talinn-leaders-agenda/>

⁴ COM(2017) 206.

imajo težave pri iskanju ljudi z ustreznimi znanji in spretnostmi, ki jih potrebujejo za rast in inovacije.

Razmislek o prihodnosti naše Unije vključuje tudi razmislek o **trdnosti naše skupne identitete**. Evropske vrednote in demokracije so s prebujanjem populističnih sil doma in v tujini ali širjenjem lažnih novic in manipuliranjem z našimi informacijskimi omrežji na preizkušnji in nastopil je trenutek, ko morajo evropski voditelji in institucije EU ukrepati. Marca 2017 so evropski voditelji v Rimu sprejeli odločitev, da bo EU še naprej edinstven projekt, v katerem so EU in njene države članice, ki sledijo načelu „**združeni v raznolikosti**“, uspele izkoristiti edinstvene prednosti in bogastvo svojih držav za doseganje napredka brez primere. Šestdeset let po podpisu Rimskih pogodb krepitev evropske identitete ostaja bistvenega pomena, ki jo na najboljši način lahko dosežemo s pomočjo izobraževanja in kulture.

Zato so evropski voditelji sklenili, da se bodo 17. novembra 2017 sestali v Göteborgu, da bi razpravljali o prihodnji vlogi izobraževanja in kulture pri krepitvi občutka skupne pripadnosti in vključenosti v kulturno skupnost.

To sporočilo predstavlja prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev. Sporočilo opredeljuje ključna vprašanja in možne rešitve **v skladu z načelom subsidiarnosti** in z zavedanjem, da so za izobraževanje in kulturo pristojne predvsem države članice na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Pristojnosti Unije so omejene na spodbujanje sodelovanja ter podpiranje in dopolnjevanje nacionalnih ukrepov. Ukrepanje Unije prav tako predvideva možnost financiranja programov (Erasmus na področju izobraževanja in MEDIA na področju kulture sta najbolj dolgotrajna in najbolj priljubljena programa).

V tem sporočilu je predstavljena vizija **evropskega izobraževalnega prostora**, ki temelji na novem programu znanj in spretnosti za Evropo⁵ in pobudah za vlaganje v mlade v Evropi⁶. Izobraževanje deloma pripomore k rešitvi, v skladu s katero bi več ljudi zaposlili na dostojna delovna mesta, se bolje odzivali na potrebe gospodarstva in okrepili **odpornost** Evrope na hitre in korenite spremembe, ki jih povzročata tehnološka revolucija in globalizacija. Zadnji vidik je Komisija obravnavala v svojem **dokumentu za razmislek o izkoriščanju globalizacije**⁷, ki je opozoril na ključno vlogo socialnih in izobraževalnih politik za zagotovitev odpornosti, inovacij in konkurenčnosti. Evropa se ne odlikuje pri zagotavljanju visokokakovostnih spretnosti, saj napredne azijske države presegajo celo najuspešnejše države članice. Vendar si prizadeva izkoristiti vse možnosti, ki jih ponuja nov razvoj.

Zato je v skupnem interesu vseh držav članic, da se v celoti izkoristijo možnosti izobraževanja in kulture kot gonilne sile za ustvarjanje delovnih mest, socialno pravičnost, aktivno državljanstvo, pa tudi kot sredstvo za izražanje **identitete Evrope v vsej njeni raznolikosti**.

⁵ COM(2016) 381.

⁶ COM(2016) 940, Vlaganje v mlade v Evropi; COM(2016) 941, Izboljšanje in posodabljanje izobraževanja; COM(2017) 248, Razvoj šol in odlično poučevanje za dober začetek v življenju; COM(2017) 247, Prenovljena agenda EU za visoko šolstvo.

⁷ COM(2017) 240.

1. Na poti k ambiciozni skupni evropski agendi o izobraževanju in kulturi

Evropa se sooča s številnimi mejniki razvoja:

- nadaljnja digitalizacija, avtomatizacija in umetna inteligenca ter potreba po sledenju tehnološkemu napredku;
- prihodnost dela, njen učinek na delovne pogoje in prihodnje potrebe po znanjih, spretnostih in kompetencah;
- modernizacija evropske socialne države, socialno vključevanje ter potreba po delitvi koristi, ki jih prinaša rast, in zmanjšanju neenakosti, vključno z neenakostjo med spoloma;
- demografska gibanja, staranje delovne sile ter potreba po vključitvi kulturno raznolike populacije migrantov;
- novi vzorci v komunikaciji, družbeni mediji, pojav lažnih novic in potreba po spodbujanju medijske pismenosti vseh državljanov ter
- razmah populizma in ksenofobije, tveganje za nasilno radikalizacijo in potreba po krepitvi občutka skupne pripadnosti.

Izobraževanje in kultura sta lahko in morata biti vključena v rešitev za spopadanje z mnogimi izmed navedenih izzivov in iskanje poti za izkoriščanje priložnosti, ki jih omogočata:

- Izobraževanje je temelj za kreativno in produktivno delovno silo, ki je gonilo raziskav in razvoja ter inovacij, in lahko usmerja tehnološki in digitalni razvoj, namesto da bi se nanj zgolj odzivalo; izobraževanje in usposabljanje ljudem nudita pridobitev znanj in spretnosti, ki jih potrebujejo na trgu dela, ter jim omogočata, da se znajo odzvati na spreminjajoče se okoliščine in strukturne spremembe ali motnje; izobraževanje, usposabljanje, prekvalificiranje in izpopolnjevanje omogočajo lažje prehajanje med zaposlitvami; izobraževanje in usposabljanje ljudem zagotavljata možnost, da sami ustvarjajo delovna mesta; visoko usposobljena in prilagodljiva delovna sila je temelj za **odporno gospodarstvo**, ki se dobro odziva na pretrese in ima dejavno vlogo v svetovnem gospodarstvu.
- Izobraževanje in usposabljanje sta tudi najboljši način za večjo zaposljivost, ljudem pa pomagata do dostojnih delovnih mest. Nudita najboljšo zaščito pred brezposelnostjo, revščino in socialno izključenostjo. Kakovostno in vključujoče izobraževanje od otroštva dalje je temelj za **socialno kohezijo**, socialno mobilnost in pravično družbo.
- Obenem pa izobraževanje in kultura pripomoreta k temu, da bo Evropa postala privlačna za življenje, študij in delo ter da bodo v njej veljale svoboda in skupne vrednote, ki se odražajo v temeljnih pravicah in odprti družbi. Izobraževanje je podlaga za **aktivno državljanstvo** in pripomore k preprečevanju populizma, ksenofobije in nasilne radikalizacije.
- Kulturna raznolikost Evrope je prednost, ki krepi ustvarjalnost in inovativnost, po drugi strani pa skupno izhodišče tvori posebno značilnost evropskega načina življenja. Izobraževanje in kultura imata osrednjo vlogo pri (i) boljšem čezmejnem spoznavanju drug drugega ter (ii) izkušanju in zavedanju tega, kaj pomeni biti „Evropejec“.

Razumevanje in ohranjanje kulturne dediščine in raznolikosti je bistveni pogoj za ohranjanje naše kulturne skupnosti ter naših skupnih vrednot in identitete.

2. Spodbujanje mobilnosti in omogočanje lažjega čezmejnega sodelovanja

Ljudje v Evropi študirajo, delajo, potujejo in si prosto izmenjujejo ideje. Evropski projekt je bil že od vsega začetka namenjen premagovanju meja in omogočanju prostega gibanja. Notranji trg danes deluje za blago, ne pa za izobraževanje in kulturo. Po drugi strani pa smo priča vse večjemu zanimanju za čezmejno sodelovanje in mobilnost za udeležence izobraževanja ter kulturna in ustvarjalna dela v vseh državah članicah, pri čemer to zanimanje izvira iz same izobraževalne in kulturne skupnosti.

Ena od ugotovljenih ovir za mobilnost študentov je, da kljub bolonjskemu procesu⁸ in drugim okvirom sodelovanja s Svetom Evrope priznanje visokošolskih **diplom** v drugih državah članicah ni enostavno, kar pomeni, da so mladi brez razloga ovirani pri opravljanju študija ali dela v drugi državi. To je izgubljena priložnost za pridobitev dobre izobrazbe mladih, ki ovira pretok idej, s tem pa tudi dejavnosti univerz, raziskave in inovacije. Poleg tega je dodatna ovira za resnično vključujoč evropski trg dela.

Obstaja veliko upravnih in birokratskih ovir, ki **univerzam**, visokošolskim ustanovam in ponudnikom usposabljanja preprečujejo nemoteno čezmejno delovanje. Poleg tega je samodejno priznavanje študijskih programov in programov usposabljanja, ki privedejo do kvalifikacij, v več kot eni državi zgolj izjema. To povzroča težave diplomantom in ovira univerze, ki se morajo spopadati z upravnimi vprašanji, namesto da bi se posvetile odličnosti.

Na podlagi mednarodne lestvice je med 50 najboljšimi univerzami na svetu le 10 univerz iz EU. Pomembno je, da Evropa ostane privlačna za študij in da bi se v prihodnosti več evropskih univerz uvrstilo v vrh mednarodne lestvice. Za podporo odličnosti naših visokošolskih ustanov in za razvoj občutka pripadnosti EU se iz proračuna EU financira peščica evropskih visokošolskih ustanov, ki zagotavljajo izobraževanje o evropskih vprašanjih: Evropski univerzitetni inštitut v Firencah, Evropska akademija (Bruges in Natolin), Evropski inštitut za javno upravo v Maastrichtu, Akademija za evropsko pravo v Trierju in Mednarodno središče za evropsko izobraževanje v Nici. Iz istega razloga bi morale države članice in institucije EU podpreti ustanovitev šole za evropsko in nadvladno upravljanje v Firencah, kjer bi se upravljavci iz nacionalnih uprav, zasebnega sektorja in civilne družbe usposabljali iz evropskih zadev. EU podpira tudi Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo (EIT), ki ustvarjalnim ljudem pomaga razviti njihove zamisli in podjetniške projekte.

EU je že zabeležila odlične izkušnje z **dejavnim spodbujanjem mobilnosti**, na začetku z univerzitetnimi študenti, sedaj pa so zahvaljujoč programu Erasmus+ vključeni tudi srednješolski učenci, udeleženci poklicnega izobraževanja, mladi strokovnjaki in učitelji. Komisija je nedavno ustanovila evropsko solidarnostno enoto, ki ponuja nove priložnosti za prostovoljstvo, pripravništvo in delovna mesta za mlade med 18. in 30. letom starosti. V letu

⁸ Bolonjski proces, ki se je začel leta 1999, je medvladni proces, ki omogoča lažje vzajemno priznavanje diplom visokošolskega izobraževanja v 48 državah.

2017 je pobuda „Move2Learn, Learn2Move“ mladim Evropejcem dala priložnost odkrivati Evropo in se učiti o njej.

Najbolj nazoren primer ukrepov EU za spodbujanje mobilnosti so različne generacije programa **Erasmus+**⁹, ki je eden od najbolj priljubljenih evropskih programov. V 30 letih delovanja programa Erasmus+ je z njegovo pomočjo 9 milijonov ljudi odšlo v drugo državo na študij, usposabljanje, poučevanje ali prostovoljno delo. Nekateri govorijo o „generaciji Erasmus“. Izkazalo se je, da imajo tisti, ki so se udeležili programa Erasmus, odlične možnosti na trgu dela. V času globalizacije so takšne izkušnje nedvomno še bolj dragocene. Vendar pa ima danes še vedno **le 3,7 % mladih priložnost sodelovati pri tovrstni mobilnosti**. Res je tudi, da je mobilnost zunaj teh dobro uveljavljenih okvirov zaradi zgoraj pojasnenih razlogov še vedno otežena.

Če bodo evropski voditelji in državljani pozvali k odprti Evropi, v kateri je učna mobilnost pravilo, in če želi Evropa ostati celina odličnosti, privlačna za študij, opravljanje raziskav in dela, je napočil skrajni čas za delo v smeri **evropskega izobraževalnega prostora**. Čeprav je jasno, da pristojnosti Unije na področju izobraževanja in kulture ne omogočajo uskladitve kot na drugih področjih, je ukrepanje na ravni EU, ki temelji na sodelovanju, možno in zaželeno.

Pot naprej (za ideje, predstavljene spodaj, ki vključujejo dostop do financiranja EU po letu 2020, bodo končne odločitve sprejete šele v okviru prihodnjih razprav o financah EU in večletnega finančnega okvira za naslednje obdobje):

- bistven element evropskega izobraževalnega prostora je priprava predloga za **priporočilo Sveta o vzajemnem priznavanju diplom visokošolskega izobraževanja in o zaključku šolanja oziroma študijskih obdobjih v tujini**. Ta predlog bi lahko dopolnjeval novi proces, ki bi temeljil na izkušnjah s trenutnimi programi sodelovanja ter omogočal lažje priznavanje diplom in nadgrajeval čezmejno potrjevanje potrdil o usposabljanju in vseživljenjskem učenju („*sorbonski proces*“);
- spodbujanje preizkušenega **programa Erasmus +** v vseh kategorijah udeležencev, ki so vanj že vključeni (učenci, študenti, pripravniki, vajenci in učitelji) s ciljem podvojitve števila udeležencev in doseganja učencev iz prikrajšanih okolij do leta 2025;
- uvedba pilotnega projekta **študentske izkaznice EU** leta 2019, ki naj bi bila do leta 2025 na voljo vsem mobilnim študentom, z namenom olajšati čezmejno mobilnost študentov ter ponuditi nov in uporabnikom prijazen način za shranjevanje informacij o posameznikovi visokošolskih dokumentih;
- delo v smeri resnično **evropskih univerz**, ki jim je omogočeno nemoteno čezmejno mreženje in sodelovanje ter so mednarodno konkurenčne, vključno z ustanovitvijo šole za evropsko in nadvladano upravljanje (ki jo gosti Evropski univerzitetni inštitut v Firencah, Italija).

⁹ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_sl

3. Vlaganje v ljudi in njihovo izobraževanje

Vlaganje v izobraževanje je v **skupnem interesu** vseh držav članic in Evrope kot celote, saj je gonilna sila ustvarjanja delovnih mest, gospodarske rasti in povečane blaginje ter spodbuja ekonomsko in socialno konvergenco v državah članicah in med njimi. Naložbe v začetno izobraževanje in usposabljanje ter izpopolnjevanje skozi vse življenje se obrestujejo, tako za posameznike kot za javne finance. Izobraževanje ne pripomore le k doseganju gospodarskih in socialnih ciljev. Je tudi pravica, kot je določeno v členu 14 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, čeprav je obseg te pravice omejen na ukrepe institucij in organov EU ter se uporablja za države članice samo, ko izvajajo pravo Unije.

Sistemi izobraževanja in usposabljanja v Evropi so na splošno dobre kakovosti, vendar obstajajo tudi določene pomanjkljivosti: vse preveč učencev pridobi le nizko raven kompetenc. Pred kratkim se je delež **tistih s slabšim uspehom** pri naravoslovju povečal za 25 %. Delež učencev s slabšim uspehom pri matematiki že več let ostaja na ravni približno 20 %. Ti mladi se bodo na trgu dela srečevali z resnimi težavami. Petina delovno sposobnega prebivalstva EU ima nizko stopnjo bralne in matematične pismenosti. 44 % prebivalstva EU ima slabe digitalne kompetence. Ker se povpraševanje po znanju in spretnostih še naprej povečuje, te težave ne bodo kar izginile.

Podatki najnovejšega programa OECD za mednarodno ocenjevanje študentov (PISA) kažejo, da ima **eden od petih učencev v EU nezadostno znanje na področju branja, matematike in naravoslovja**. Med letoma 2012 in 2015 se je trend slabih rezultatov za EU kot celoto še povečal. V državah, vključenih v raziskavo OECD o znanjih in spretnostih odraslih (PIAAC) za leto 2012, zgolj najnižjo raven bralne pismenosti dosega med 5 % in 28 % odraslih, zgolj najnižjo raven matematične pismenosti pa med 8 % in 32 % odraslih.

Druga težava je povezana z **enakimi možnostmi**. Nesorazmerno visok delež učencev s slabšim uspehom prihaja iz prikrajšanih okolij (tj. iz gospodinjstev z nizkimi ravnmi dohodkov ali nizko stopnjo izobrazbe). To kaže, da v praksi izobraževanje pogosto ne ponuja resnične priložnosti za družbeno mobilnost. Kakovostno izobraževanje ne pomeni le doseganja dobrih rezultatov, temveč tudi zagotovitev, da *vsi* učenci dobijo podporo, ki je potrebna za doseganje dobrih rezultatov.

Drug osrednji vidik za zagotovitev kakovostnega izobraževanja je zagotoviti, da izobraževalni sistemi, vključno s poklicnimi, zagotavljajo vse znanje, spretnosti in kompetence, ki so nujni v današnjem svetu. Ker se potrebe po znanjih in spretnostih hitro spreminjajo, je učenje na delovnem mestu, vajeništvo ali v širšem kontekstu vseživljenjsko učenje bistvenega pomena in podjetja imajo pri tem pomembno vlogo v okviru partnerstev med izobraževanjem in industrijo. Za izkoristek prednosti tehnološkega razvoja je treba obravnavati obstoječe pomanjkljivosti v zvezi s poučevanjem digitalnih znanj in spretnosti, kot so programiranje ter znanja in spretnosti na področju kibernetike, medijske pismenosti in podjetništva. Poleg tega so socialne in državljanske spretnosti ter učenje učenja bistvenega pomena za

udeležbo mladih v raznolikih in hitro spreminjajočih se družbah. Bolj si je treba prizadevati za izčrpane učne načrte, ki bodo vključevali vse te „**ključne kompetence**“.

Posebno vprašanje je učenje **jezikov**. Za proces evropskega povezovanja je potrebna pridobitev dobrih jezikovnih kompetenc. Večjezičnost je ena največjih prednosti, kar zadeva kulturno raznolikost v Evropi, obenem pa eden največjih izzivov. Skoraj polovica državljanov EU govori in razume le svoj materni jezik. Obenem je v veliki večini držav članic¹⁰ učenje dveh tujih jezikov obvezno za vse učence v splošnem izobraževanju na določeni točki njihovega šolanja.

Dodatna težava je, da se le malo študentov odloči za študij na področju **naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike**, kar velja zlasti za dekleta. S tem je povezano tudi pomanjkanje priložnosti za študente, da bi sledili interdisciplinarnim pristopom, poleg tega premalo študentov naravoslovje in tehnologijo poveže s humanistiko. To povečuje tveganje pomanjkanja delovne sile in strokovnega znanja, kar lahko zavira inovacije in konkurenčnost.

Pot naprej:

- pripraviti **priporočilo Sveta za izboljšanje učenja jezikov** v Evropi, ki določa merilo, da bi do leta 2025 vsi mladi Evropejci ob koncu višjega sekundarnega izobraževanja morali imeti dobro znanje dveh jezikov poleg maternega jezika ali jezikov;
- v okviru prenove obstoječega sodelovanja na ravni EU do leta 2025 postaviti zahtevnejša **merila** Sveta glede deleža oseb s slabšim uspehom in tistih, ki zgodaj opustijo šolanje, tako da se prvo merilo zniža s sedanjih 15 % na 10 %, drugo pa z 10 % na 5 %. O novih merilih bi se lahko dogovorili tudi za **digitalne kompetence in podjetništvo**;
- **posodobiti Priporočila** o ključnih kompetencah v začetku leta 2018.

K boljšemu izobraževanju prispevajo trije ključni dejavniki: prvi je kakovost **učiteljev in poučevanja**. Učitelji imajo ključno vlogo pri posredovanju spretnosti, kompetenc in znanj ter spodbujanju mednarodnih perspektiv v zgodnji fazi življenja mladih. Čim boljši je učitelj, tem boljši so rezultati. Vendar se bo veliko število učiteljev v prihodnjih letih upokojilo, zato je

¹⁰ Belgija (francosko govoreča skupnost), Nemčija, Irska, Španija, Hrvaška, Madžarska in Združeno kraljestvo so države, v katerih je učenje dveh tujih jezikov stvar izbire in ne obveznost.

pomembno v ta poklic pritegniti dovolj usposobljenih in motiviranih ljudi. Treba jim je ponuditi usposabljanje na visoki ravni in privlačne možnosti strokovnega razvoja in plačila.

Druga težava je povezana z **vseživljenjskim učenjem**. Medtem ko mladi preživijo veliko časa v izobraževanju, pa vlaganje v kompetence po zaključku študija upade in za večino ljudi ostane na enaki ravni do konca življenja. Vseživljenjsko učenje omogoča preusposabljanje in izpopolnjevanje, vendar se takšnih dejavnosti udeležuje le majhen delež odraslih, ki so večinoma že dobro usposobljeni. Večina nizko usposobljenih odraslih, vključno s tistimi, ki imajo težave z osnovnimi znanji in spretnostmi ali ki imajo prekarno zaposlitev ali razdrobljene oblike zaposlitve, se vseživljenjskega učenja ne udeležuje. Danes so razlike med državami EU glede sodelovanja v vseživljenjskem učenju precejšnje. Nujno si je treba prizadevati za zblíževanje in povečanje deleža ljudi, ki so vse življenje vključeni v učenje. To bi bil obetaven način za izboljšanje kapitala spretnosti in znanj v Evropi. Pred dvema generacijama je bil dostop do osnovnega izobraževanja ključnega pomena za varnost – v današnjem hitro spreminjajočem se svetu je to vlogo prevzelo vseživljenjsko učenje.

Hkrati pa obstajajo dokazi, da kakovostno izobraževanje v zgodnjem otroštvu postavlja trdne temelje za učenje v šoli in nato vse življenje, vendar v praksi obstajajo pomanjkljivosti glede dostopa do izobraževanja ter njegove kakovosti in dostopnosti.

Tretji dejavnik so **inovacije in digitalne tehnologije v izobraževanju**. Ponujajo nove možnosti za pristope k poučevanju in učenju, toda Evropa pri njihovi uporabi zaostaja. Preveč šol še nima dostopa do visokohitrostnih povezav in digitalne opreme, premalo učiteljev pa je udeleženih v programih strokovnega razvoja na teh področjih.

Pot naprej (za ideje, predstavljene spodaj, ki vključujejo dostop do financiranja EU po letu 2020, bodo končne odločitve sprejete šele v okviru prihodnjih razprav o financah EU in večletnega finančnega okvira za naslednje obdobje):

- povečati podporo za učitelje s povečanjem njihove mobilnosti po vsej Evropi s pomočjo „**omrežja eTwinning**“, cilj katerega je doseči 600 000 uporabnikov do leta 2020 z zagotavljanjem množičnih prosto dostopnih spletnih učnih programov kot del ustanovitve **EU Teacher Academy**;
- ustvariti zakon za spodbujanje vseživljenjskega učenja s sprejetjem zahtevnejšega **merila za udeležbo v dejavnostih vseživljenjskega učenja**, ki bi znašalo 25 %, do leta 2025;
- pripraviti **priporočilo Sveta o kakovostnem okviru za predšolsko vzgojo in varstvo** skupaj z zahtevnejšim **skupnim merilom**, ki bi zahtevalo zagotovitev mest za najmanj 95 % otrok, starih od 3 let do šoloobvezne starosti;
- pripraviti nov **akcijski načrt za digitalno izobraževanje**, namenjen **spodbujanju inovativnih, personaliziranih in digitalnih učnih metod** in tehnologij, ki bodo pripomogle k izboljšanju učnih rezultatov; izvajati **nov cilj povezljivosti EU**, da bi vsem šolam zagotovili dostop do ultrahitrega širokopasovnega interneta do leta 2025.

4. Krepitev občutka evropske identitete in zavedanja kulturne dediščine

Svoboda, demokracija, enakost ter spoštovanje pravne države, človekovih pravic in dostojanstva so temeljne vrednote, na katerih temelji Evropska unija. So del naše evropske identitete. **Izobraževanje, kultura in šport imajo osrednjo vlogo pri spodbujanju aktivnega državljanstva in skupnih vrednot** pri najmlajših generacijah. Njihova kombinacija v konkretnih projektih v lokalnih skupnostih prispeva h krepitvi občutka evropske identitete. Pobude, kot je Evropski dan v šoli¹¹, bi morale biti deležne nadaljnje podpore in razvoja v večjem obsegu.

EU razvija različne dejavnosti za zaščito in krepitev evropske kulturne dediščine ter podporo kulturnemu in ustvarjalnemu sektorju. Zagotavlja tudi regulativni okvir, namenjen izboljšanju pogojev za avtorje in ustvarjalce, ki ustvarjajo, razširjajo in prejemajo plačilo v digitalnem svetu.

Čeprav je dosežke na področju kulture in identitete težko izmeriti, pa kulturne dejavnosti prispevajo k boljši izkušnji ljudi, k boljšemu poznavanju drug drugega in k razumevanju, kaj pomeni biti Evropejec. V tem smislu dobro uveljavljena pobuda **evropskih prestolnic kulture**¹² že 30 let slavi in spodbuja kulturno raznolikost. Hkrati pa ne smemo podcenjevati gospodarskega pomena kulturnih panog. Evropski kulturni in ustvarjalni sektor predstavljata približno 4 % evropskega BDP in zaposlujeta 8 milijonov Evropejcev.

Evropsko leto kulturne dediščine 2018¹³ bo priložnost za ozaveščanje o pomembnosti kulture in kulturne dediščine, zlasti pa nas bo spomnilo, da kulturna dediščina *pripada vsem*. Hkrati bo mogoče poudariti tudi močno gospodarsko vlogo, ki jo ima kulturna dediščina. Nenazadnje bo dobra priložnost za prikaz, kako lahko digitalna orodja razširijo dostop do kulturnega gradiva in priložnosti, in osvetlitev pobud, kot je **Europeana**¹⁴, ki spodbujajo dostop do gradiva kulturne dediščine, ki ga hranijo knjižnice, arhivi in muzeji s pomočjo digitalnih sredstev.

Program Ustvarjalna Evropa¹⁵ podpira kroženje kulturnih projektov prek meja, mobilnost umetnikov in široko distribucijo evropskih filmov. Njegov „jamstveni instrument za kulturni in ustvarjalni sektor“ je namenjen izboljšanju dostopa do financiranja za mala in srednja podjetja, ki so dejavna v kulturnem in ustvarjalnem sektorju, ter razvoju dejavnosti, ki temeljijo na kulturnih vrednotah in/ali umetniških in drugih ustvarjalnih izrazih. Jamstveni instrument deluje od 30. junija 2016 in ima proračun v višini 121,4 milijona EUR za obdobje 2016–2020. Za zdaj povpraševanje na trgu narašča, jamstveni sporazumi so že podpisani v Španiji, Franciji in Romuniji, še štirje sporazumi pa so v pripravi v Belgiji, Italiji in na Češkem. Od leta 1991 je program MEDIA vložil več kot 2,5 milijarde EUR v ustvarjanje evropskih filmov in avdiovizualnih izdelkov ter tako podpiral njihovo produkcijo, promocijo in distribucijo zunaj meja.

¹¹ Evropski dan v šoli je dober primer, kako lahko učenci pridejo v stik z Evropo. Projekt od leta 2007, ko ga je v času nemškega predsedstva Sveta začela kanclerka Angela Merkel, nemškemu učencem omogoča boljše spoznavanje Evrope. Politiki iz vseh političnih ravni in uradniki iz evropskih institucij so vabljeni, da obišejo šole in govorijo o Evropi.

¹² https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_sl

¹³ https://ec.europa.eu/culture/european-year-cultural-heritage-2018_en

¹⁴ <https://www.europeana.eu/portal/sl>

¹⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

Glede na čedalje večje izzive za kakovostno novinarstvo in stvarno poročanje, ki jih prinaša pojav lažnih novic in alternativnih dejstev, je treba zavzeti trdnejše stališče, ki bo podprlo medijsko svobodo, medijski pluralizem in preglednost medijev v Evropi. Čeprav Evropa nima neposrednih pristojnosti nad mediji, je EU že več let tesno povezana z **Euronews**. Euronews je leta 1993 ustanovilo več nacionalnih evropskih javnih radiodifuzijskih hiš v želji po oblikovanju evropske javne radiodifuzijske hiše, ki bi ponujala dostop do neodvisnih, kakovostnih informacij s panevropskim pogledom. Mišljeno je bilo, da bo projekt prispeval h krepitvi evropske identitete. Iz tega razloga EU, ne da bi postala delničar, programu zagotavlja finančno podporo in tako podpira predvajanje oddaj v devetih jezikih EU, pa tudi storitve v arabščini in farsiju. Sredstva EU danes predstavljajo 36 % proračuna programa Euronews (25 milijonov EUR na leto).

Vendar so z leti nacionalne evropske javne radiodifuzijske hiše postale manjšinski delničarji, medtem ko se je delež zasebnih radiodifuzijskih hiš zunaj EU in zasebnih vlagateljev iz tretjih držav povečal. Poraja se vse več pomislekov, ali program, ki pri gledalcih daje vtis nekakšne evropske javne radiodifuzijske hiše, vedno odraža raznolikost mnenj, ki obstajajo v Evropi, in evropske vrednote. Zato potrebujemo razmislek in odločitev na politični ravni o ciljih EU glede prihodnosti programa Euronews. Evropski parlament bi moral pri tem procesu tesno sodelovati.

Pot naprej (za ideje, predstavljene spodaj, ki vključujejo dostop do financiranja EU po letu 2020, bodo končne odločitve sprejete šele v okviru prihodnjih razprav o financah EU in večletnega finančnega okvira za naslednje obdobje):

- pripraviti **priporočilo Sveta o skupnih vrednotah, vključujočem izobraževanju in evropski razsežnosti poučevanja;**
- okrepiti zmogljivost financiranja **jamstvenega instrumenta za kulturni in ustvarjalni sektor** do leta 2020, da se bankam in drugim finančnim institucijam iz večjega števila držav omogoči znatno povečanje financiranja malih in srednjih podjetij v kulturnem in ustvarjalnem sektorju;
- do leta 2020 začeti **strategijo #Digital4Culture** z namenom združevanja kulture in digitalnega ter uporabe digitalnega potenciala za okrepitev pozitivnih gospodarskih in družbenih učinkov kulture;
- prenoviti in okrepiti **evropsko agendo za kulturo** do leta 2025, ki temelji na načelu kulturnega vključevanja iz Pogodbe, z namenom spodbujanja kulturne razsežnosti Unije, zlasti evropske identitete, s pomočjo kulture in vrednot;
- okrepiti evropsko razsežnost programa **Euronews**.

5. Zaključki in obeti

Evropa je kulturna skupnost, ki temelji na skupnih vrednotah in uspešnem gospodarskem povezovanju, zlasti na notranjem trgu. Glavna značilnost evropskega načina življenja je socialno tržno gospodarstvo Evropske unije, ki združuje gospodarsko svobodo s socialnimi načeli, kot je izraženo v evropskem stebru socialnih pravic.

Politika izobraževanja in kulture je večinoma v rokah držav članic ter njihovih regionalnih in lokalnih organov. Evropska raven igra pomembno dopolnilno vlogo, zlasti pri čezmejnih dejavnostih (najbolj nazorna primera ukrepov EU sta programa Erasmus+ in MEDIA). Tako je v skupnem interesu vseh držav članic, da v celoti izkoristijo potencial izobraževanja in kulture. S skupnimi prizadevanji bi Evropa kot celota lahko boljše obravnavala izzive, s katerimi se sooča.

Vizija za leto 2025 bi bila Evropa, v kateri učenja, študija in raziskovalnega dela ne bi ovirale meje. Celina, kjer je bivanju v drugi državi članici – z namenom študija, učenja ali dela – postalo standard, govorjenje še dveh jezikov poleg maternega pa pravilo. Celina, na kateri imajo ljudje močan občutek evropske identitete, evropske kulturne dediščine in raznolikosti Evrope.

Za uresničitev te vizije so potrebna skupna prizadevanja. To pomeni sodelovanje s ciljem **skupne agende**, ob polnem upoštevanju načela subsidiarnosti.

V središču te skupne agende je ideja skupnega prizadevanja za **evropski izobraževalni prostor**, ki temelji na zaupanju, vzajemnem priznavanju, sodelovanju in izmenjavi najboljših praks, mobilnosti in rasti, in bo vzpostavljen do leta 2025, med drugim tako, da:

- bo učna mobilnost na voljo vsem;
- se odpravijo ovire za priznavanje kvalifikacij, in sicer na ravni šol in visokošolskega izobraževanja;
- se posodobi razvoj učnih načrtov;
- se izboljša učenje jezikov;
- se ustvarijo vrhunske evropske univerze v svetovnem merilu, ki lahko nemoteno sodelujejo prek meja;
- se izboljša visokošolsko izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje;
- se spodbujajo inovacije v izobraževanju v digitalni dobi;
- se nameni več podpore učiteljem in
- se ohranja kulturna dediščina ter spodbuja občutek evropske identitete in kulture.

Vlaganje v ljudi ni zastoj. Da bo ta ambiciozna skupna agenda verodostojna, bo morala Evropska unija izvajati temu primerne naložbe v ljudi. Za podporo mladim pri pridobivanju izkušenj v drugi državi članici bodo potrebna precejšnja sredstva. Politični cilj bi bilo treba uskladiti s sredstvi za ukrepanje in ga bo zato treba vključiti v prihodnje razprave o finančah EU.

Za druge elemente ne bodo potrebna nova sredstva, temveč naložbe v sodelovanje, na primer s poenostavitvijo določb glede priznavanja ali odprave pravnih ovir za čezmejno mobilnost in sodelovanje.

Države članice že zdaj vlagajo v povprečju skoraj 5 % BDP v svoje izobraževalne sisteme. Vendar obstajajo precejšnje razlike med državami članicami, saj nekatere porabijo okoli 4 % ali manj (Romunija), druge pa tudi do 7 % (Danska). Za konvergenco k višjim standardom, **da Evropa postane celina odličnosti**, bo treba izboljšati naložbe v izobraževanje v nekaterih državah članicah, da se zmanjšajo razlike v smeri povprečja EU.

Naložbe na ravni EU na področju izobraževanja in usposabljanja so dopolnilo nacionalnim prizadevanjem. To velja za številne instrumente, od programov mobilnosti (zlasti Erasmus+), programov za raziskave in inovacije (Obzorje 2020, zlasti dejavnosti Marie Skłodowske Curie), evropskih strukturnih in investicijskih skladov, finančnih instrumentov (vključno z naložbenim načrtom za Evropo, ki že financira projekte izobraževanja na Finskem in Portugalskem ter v Latviji) do podporne službe za strukturne reforme. Izobraževanje se financira predvsem z javnimi izdatki. Vendar pa bi bilo v luči omejenih javnih financ na nacionalni ravni in ravni EU treba preučiti tudi možnosti uporabe inovativnih oblik financiranja, na primer z izkoriščanjem zasebnih naložb in uporabo naložbenih orodij, kot je Evropski sklad za strateške naložbe, za nekatere vrste izobraževalne opreme (npr. za zagotavljanje povezljivosti v šolah) in nekatere oblike izobraževanja (npr. za spodbujanje sodelovanja na področju visokega šolstva).

Ta skupna agenda bi se izvajala na podlagi obstoječe porazdelitve nalog in pristojnosti z uporabo preizkušenih načinov sodelovanja. **Evropski semester** bi imel ključno vlogo zlasti pri podpiranju strukturnih reform za izboljšanje izobraževalnih rezultatov politike in doseganje **konvergence k višjim standardom**. Prednostna naloga bi bila zagotovitev dostopa do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja za vse v skladu z načelom številka 1 evropskega stebra socialnih pravic.

Obstoječe **sodelovanje na ravni EU na področju izobraževanja in usposabljanja**, s poudarkom zlasti na izmenjavi izkušenj, vzajemnem učenju in obveščanju nacionalnih oblikovalcev politik o najboljših praksah glede učinkovitih ukrepov v izobraževanju, bi bilo obujeno s perspektivo do leta 2025 glede na nove prednostne naloge in **s ciljem vzpostavitve evropskega izobraževalnega prostora**. Zlasti bi podprlo začetek procesa („sorbonski proces“), ki bo politično in tehnično spremljal prizadevanja za odstranjevanje ovir za priznavanje diplom ob zaključku šolanja in visokošolskega izobraževanja ter prizadevanja za lažje čezmejno potrjevanje potrdil o usposabljanju in vseživljenjskem učenju.

Predsednik Juncker je 1. marca 2017 ob predstavitvi bele knjige Evropske komisije o prihodnosti Evrope dejal: „*Evropska unija je izboljšala naša življenja. Poskrbeti moramo, da bo izboljšala tudi življenja prihodnjih generacij.*“ Ko izobraževanje in kulturo postavimo v središče razmisleka o tem, kako okrepiti našo skupno evropsko identiteto, ter predstavimo konkretne ideje in pobude za doseganje tega cilja, smo na najboljši poti k ohranitvi **raznolikosti in bogastva naše Unije**.

Na srečanju na temo izobraževanja in kulture 17. novembra 2017 v Göteborgu voditelje vabimo k razpravi in pripravi strateške usmeritve glede naslednjih **šestih ključnih političnih predlogov** Evropske komisije (brez poseganja v odločitev o naslednjem večletnem finančnem okviru):

- 1) spodbujanje **programa Erasmus+** v vseh kategorijah udeležencev, ki so vanj že vključeni (učenci, študenti, pripravniki, vajenci in učitelji) s ciljem podvojitve števila udeležencev in doseganja učencev iz prikrajšanih okolij do leta 2025;
- 2) priprava **priporočila Sveta za izboljšanje učenja jezikov v Evropi**, ki določa merilo, da bi do leta 2025 vsi mladi Evropejci ob koncu višjega sekundarnega izobraževanja morali imeti dobro znanje dveh jezikov poleg maternega jezika ali jezikov;
- 3) priprava **priporočila Sveta o vzajemnem priznavanju diplom visokošolskega izobraževanja in diplom ob zaključku šolanja oziroma študijskih obdobj v tujini**. Ta predlog bi lahko dopolnjeval novi proces, ki bi temeljil na izkušnjah s trenutnimi programi sodelovanja ter omogočal lažje priznavanje diplom in nadgrajeval čezmejno potrjevanje potrdil o usposabljanju in vseživljenjskem učenju („sorbonski proces“);
- 4) okrepitev zmogljivost financiranja **jamstvenega instrumenta za kulturni in ustvarjalni sektor** do leta 2020, da se bankam in drugim finančnim institucijam iz večjega števila držav omogoči znatno povečanje financiranja malih in srednjih podjetij v kulturnem in ustvarjalnem sektorju;
- 5) prizadevanja za resnično **evropske univerze**, ki jim je omogočeno nemoteno čezmejno mreženje in sodelovanje in so mednarodno konkurenčne, vključno z **ustanovitvijo šole za evropsko in nadnacionalno upravljanje** (ki jo gosti Evropski univerzitetni inštitut v Firencah, Italija);
- 6) okrepitev evropske razsežnosti programa **Euronews**.